

Effective factors on increasing students' sense of belonging in the design of student dormitories using biophilic architecture approach

Sima Abyazi

MA Student in Architecture, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Guilan University, Rasht, Iran

Mojtaba Pourahmadi *

Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Art and Architecture, Guilan University, Rasht, Iran

*Corresponding author's email address:

pourahmadi@guilan.ac.ir

How to cite this article:

Sima Abyazi, Mojtaba Pourahmadi, Effective factors on increasing students' sense of belonging in the design of student dormitories using biophilic architecture approach, *Journal of Engineering and Construction Management (JECM)*, 2021; 6(2):9-13.

Abstract

Many students are forced to leave their place of residence to study and choose student dormitories to stay. The current research examines the architectural design of student dormitories from a biophilic perspective, and its purpose is to improve the sense of belonging and comfort of students in the dormitories. Upon entering the dormitory, students face feelings such as homelessness, loneliness, anxiety and depression, and they do not feel attached to the new place. The lack of a sense of belonging to the dormitory in the students and the disruption of their peace can lead to the academic decline of the students. Therefore, it is necessary to analyze and investigate the architecture of student dormitories from the point of view of influencing the sense of belonging and peace of students. Considering the students' need for a sense of belonging and peace, using biophilic architecture as one of the trends of sustainable architecture is a way forward. Biophilic architecture tries to understand the inherent needs of humans and their connection with the natural environment and tries to evolve human-nature relations in order to create peace, comfort and a sense of belonging in humans. Biophilic design reinforces our emotional attachments to places. This design approach creates emotional attachment to places in humans and creates the concept of belonging. In this research, the factors affecting students' comfort and sense of belonging in the dormitory are investigated using biophilic design solutions, including the presence of natural environment, and models are presented using biophilic design to create a sense of belonging in the student dormitory.

Keywords

Student dormitory, mental health, nature, biophilic design, architectural design

عوامل مؤثر بر افزایش احساس تعلق دانشجویان در طراحی خوابگاه دانشجویی با رویکرد معماری بیوفیلیک

سیما ابیاضی

دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

مجتبی پوراحمدی *

استادیار، گروه معماری، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۱

ارجاع به مقاله:

سیما ابیاضی، مجتبی پوراحمدی، عوامل مؤثر بر افزایش احساس تعلق دانشجویان در طراحی خوابگاه دانشجویی با رویکرد معماری بیوفیلیک، *مهندسی و مدیریت ساخت*، ۱۴۰۰؛ ۶(۲): ۹-۱۳.

چکیده

عده‌ی زیادی از دانشجویان برای تحصیل ناگزیر به ترک محل سکونتشان می‌شوند و خوابگاه‌های دانشجویی را برای اقامت انتخاب می‌کنند. پژوهش حاضر به بررسی طراحی معماری خوابگاه‌های دانشجویی از منظر بیوفیلیک می‌پردازد و هدف از آن ارتقاء حس تعلق و آرامش دانشجویان در خوابگاه‌ها است. دانشجویان با ورود به خوابگاه با احساساتی همچون غربت، تنهایی، اضطراب و افسردگی مواجه می‌شوند و حس دل بستگی به مکان جدید در آنها دیده نمی‌شود. نبود حس تعلق به خوابگاه در دانشجویان و برهم خوردن آرامش آن‌ها می‌تواند افت تحصیلی دانشجویان را در پی داشته باشد. از این رو تحلیل و بررسی در زمینه معماری خوابگاه‌های دانشجویی از منظر اثرگذاری بر حس تعلق و آرامش دانشجویان امری ضروری است. با توجه به نیاز دانشجویان به حس تعلق و آرامش استفاده از معماری بیوفیلیک به عنوان یکی از گرایش‌های معماری پایدار راهگشا است. معماری بیوفیلیک سعی در فهم نیازهای ذاتی بشر و پیوند او با محیط طبیعی و سعی در تکامل روابط انسان - طبیعت به منظور ایجاد آرامش، آسایش و حس تعلق در انسان دارد. طراحی بیوفیلیک باعث تقویت وابستگی های عاطفی ما به مکان‌ها می‌شود. این رویکرد طراحی دل بستگی احساسی به مکان‌ها را در انسان ایجاد می‌کند و سبب شکل‌گیری مفهوم حس تعلق می‌گردد. در این تحقیق به بررسی عوامل مؤثر بر آرامش و حس تعلق دانشجویان در خوابگاه با استفاده از راهکارهای طراحی بیوفیلیک من جمله وجود محیط طبیعی پرداخته می‌شود و الگوهایی با استفاده از طراحی بیوفیلیک در جهت ایجاد حس تعلق در خوابگاه دانشجویی ارائه می‌شود.

کلمات کلیدی

خوابگاه دانشجویی، سلامت روان، طبیعت، طراحی بیوفیلیک، طراحی معماری



6 (2) , 2021

دوره ۶، شماره ۲

تابستان ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهشی



مبتنی بر مطالعات کتابخانه ای است که به بررسی آرامش و حس تعلق، عوامل مؤثر بر حس تعلق و معماری بیوفیلیک و همچنین چگونگی ارتقاء حس تعلق دانشجویان در خوابگاه پرداخته می‌شود و راهکارهای مؤثر معماری بیوفیلیک بر حس تعلق ارائه می‌گردد.

۱-۱- سوالات

۱. در طراحی معماری خوابگاه دانشجویی چگونه می‌توان از معماری بیوفیلیک در جهت ارتقاء حس تعلق دانشجویان بهره برد؟
۲. چه عواملی در شکل‌گیری حس تعلق دانشجویان در خوابگاه مؤثر هستند؟

۲- مبانی نظری

۲-۱- آرامش

آرامش مفهومی دو رويه دارد. ممکن است هر انسان در هر موقعیتی خاص به آرامش برسد اگرچه از منظر بیرونی با تعریف آرامش منطبق نباشد. دست کم این است که او چنین می‌پندارد و به آرامش می‌رسد. در برخی موارد تعریف آرامش و بیان حالات اضداد آن از جمله ترس، هیجان و اضطراب مطرح می‌شود، از این رو می‌توان گفت آرامش نوعی آسایش، آرام گرفتن، آسودگی، راضی شدن جسمانی و عاطفی ذهن است. از اساسی ترین و مهمترین نیازهای انسان که می‌توان نام برد نیاز به آرامش می‌باشد آرامش وقتی حصول می‌یابد که روح و جسم انسان در آسایش باشد. آسایش روح و جسم را فاکتورهای متعددی برآورده می‌سازند. محیط زندگی افراد و فضاهایی که با آن در ارتباط مستقیم است خواسته یا ناخواسته اثرات مثبت و گاه منفی را بر روی روح و روان آن‌ها می‌گذارد. کیفیت محیط پیرامون بر فرآیندهای فیزیولوژی بدن تأثیر می‌گذارد و این امر موجب اثر مستقیم بر روح و روان انسان‌ها و در نتیجه بر رفتار آن‌ها در مقابل دیگر افراد جامعه می‌گردد [۵].

مؤلفه‌هایی همچون نورمناسب، رنگ‌های ملایم، فرم‌های ساده و منحنی وار، صدای مطلوب، ابعاد و تناسبات، دسترسی، تاسیسات و تجهیزات، امنیت، خلوت، محرمت، سلسله مراتب، حس تعلق و هماهنگی و ارتباط با طبیعت در آرامش افراد در محل سکونت تأثیرگذار است [۷] و در ادامه به بررسی مؤلفه‌های محیطی و همچنین مؤلفه‌های معنایی همچون حس تعلق پرداخته می‌شود.

۲-۲- حس تعلق

تعلق پذیری و حس مکان یکی از معیارهای مؤثر محیط کالبدی در بهبود سلامت روان است [۸]. حس تعلق به مکان در یک فرد، عاملی است که موجب تبدیل یک فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای فرد می‌گردد. محیط علاوه بر عناصر کالبدی، در بردارنده پیام‌ها، معانی و رمزهایی است که مردم بر اساس نقش‌ها، توقعات و انگیزه‌های خود آن‌ها را ادراک و رمزگشایی می‌کنند و در مورد آن به قضاوت می‌پردازند. این حس کلی که پس از ادراک و قضاوت در مورد محیطی خاص در فرد به وجود می‌آید حس مکان نامیده می‌شود که باعث هماهنگی فرد و محیط، بهره برداری بهتر از

مطالعات نشان داده‌اند محیط زندگی و تغییراتی که در آن صورت می‌گیرد، یکی از عوامل تعیین کننده وضعیت روحی و عاطفی افراد است [۱]. برای بسیاری از دانشجویان، ورود به دانشگاه، آغاز مرحله جدیدی از نوع زندگی بوده و تجربه زندگی خوابگاهی از آن جمله است. این موضوع به نوبه‌ی خود بر عملکردهای تحصیلی و رفتاری دانشجویان تأثیرگذار است. اهمیت و توجه به خوابگاه‌ها و مسائل و مشکلات آن‌ها امری انکارناپذیر است. هدف پژوهش حاضر ارتقاء حس تعلق و آرامش دانشجویان در خوابگاه‌ها از منظر طراحی بیوفیلیک است. مسکن دانشجویی حوزه‌ای از رفاه است که بی‌توجهی به آن زندگی دانشجویان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و موجب عدم موفقیت دانشجویان در زندگی می‌شود [۲].

دانشجویان در خوابگاه‌ها با مشکلاتی از قبیل کم خوابی و بی‌خوابی، مسائل مربوط به بهداشت روانی [۳]، بهزیستی روانی متوسط به پائین، افسردگی، استرس، تجاری یا مسکونی بودن ساختمان‌های خوابگاه، نبود امکانات بهینه مانند کتابخانه، ورزشگاه، کامپیوتر و فضای سبز، نداشتن محل مناسب برای تعویض لباس، عدم امکان حضور در فضای باز با لباس راحت خوابگاهی برای دانشجویان دختر، کم در نظر گرفته شدن سرانه خوابگاه دانشجویی و پائین بودن سطح بهداشتی مواجه می‌شوند [۲] و همچنین در گیر مشکلاتی همچون احساس غربت و مسئله ارزشها و هنجارها و آئومی اجتماعی در خوابگاه‌ها، نداشتن حریم خصوصی، نداشتن خلوت، تراکم زیاد افراد در اتاق، مشکل با همسایگان، هزینه‌ی بالا و فشار اقتصادی، نامناسب بودن محیط، شلوغی و سر و صدا، بیگانگی نسبت به خوابگاه و نداشتن حس تعلق، می‌شوند و آرامش و حس تعلق دانشجویان تحت تأثیر قرار می‌گیرد. فشارهای اجتماعی ناشی از مشکلات پیامدهای افت تحصیلی و گرایش به سمت رفتارهای آسیب‌زا را به همراه دارد [۴]. همچنین پیامدهای منفی این امر بر آموزش عالی کشور غیر قابل انکار است.

هرگاه تلاش‌های آدمی برای کنار آمدن با مشکلات به جایی نرسد، اضطراب وی بیشتر و تلاش‌های کم انعطاف‌تر می‌شوند و راه حل‌های دیگر مسأله از نظرش دور می‌ماند. آدمی هنگام مواجه با فشار روانی به الگوهای رفتاری که از پیش برایش کارایی داشته روی می‌آورد. به عنوان مثال یک آدم محتاط ممکن است محتاط تر شده و سرانجام به کلی کناره‌گیری کند و یا یک آدم پرخاشگر ممکن است کنترل خود را از دست داده و همه چیز را در هم بکوبد [۵].

به علت مشکلات دانشجویان در خوابگاه‌های دانشجویی اعم از دولتی و خودگردان و نبود حس دل بستگی به مکان در دانشجویان و برهم خوردن آرامش و حس تعلق دانشجویان در خوابگاه [۴] توجه به آرامش و حس تعلق و معیارهای مؤثر بر آن‌ها مهم و قابل بررسی است. معماری بیوفیلیک در پی تکامل روابط انسان - طبیعت به منظور ایجاد آرامش، آسایش و حس تعلق در انسان است. این رویکرد طراحی موجب ایجاد دل بستگی احساسی به مکان در انسان می‌شود و سبب شکل‌گیری مفهوم حس تعلق می‌گردد [۶]. لذا می‌توان از معماری بیوفیلیک در طراحی خوابگاه دانشجویی در افزایش حس تعلق و آرامش دانشجویان استفاده کرد. روش پژوهش در این مقاله



6 (2), 2021

دوره ۶، شماره ۲

تابستان ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهشی



آن، رضایت استفاده کنندگان و در نهایت احساس تعلق به مکان و تداوم حضور در آن می‌شود.

عوامل مؤثر بر شکل‌گیری دل‌بستگی به مکان شامل عوامل عامل کالبدی، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل فردی، خاطرات و تجارب، رضایتمندی از مکان، عوامل فعالیتی و عامل زمان است [۹]. دسته بندی معیارهای ایجاد کننده حس تعلق به مکان به صورت زیر است:

۲-۳- اجتماع پذیری فضا

یکی از روشهای دست یافتن به حس تعلق ایجاد فضایی است که پتانسیل جمع پذیری افراد را با هم داشته باشد. به صورتی که امکان انجام فعالیت‌های گروهی و دور هم نشستن را دارا باشد.

۲-۴- ارتباط با محیط طبیعی

یکی از روشهای ایجاد حس تعلق استفاده از عناصر طبیعی برگرفته از اقلیم منطقه می‌باشد. فضای سبز می‌تواند بر روی پویایی اجتماعی، فرهنگی و روانی افراد تأثیر بگذارد. فضای سبز در برقراری تعاملات اجتماعی و میل به ایجاد ارتباط با دیگر افراد تأثیر دارد و موجب ایجاد حس تعلق به مکان می‌شود.

۲-۵- تامین نیازهای بهره بردار بر اساس هرم نیازهای مازلو

۲-۵-۱- نیازهای فیزیولوژیکی

مشکل از نیازهای زیست شناختی می‌باشد که از گرایش انسان شناسی قابل بررسی است که به اندازه‌های اصلی بدن انسان و قابلیت‌های بدن انسان از قبیل کشش و دسترسی توجه دارد و توجه به عواملی در محیط همچون نور، منظر، مبلمان محیط، بهداشت عمومی و توانایی انجام کار توسط در آنها مهم است.

۲-۵-۲- ایجاد حس امنیت

برای رسیدن به آن باید به این عوامل باید توجه کرد: الف) ایمنی سکونتگاه‌های انسانی در برابر مخاطرات- ب) رعایت قلمرو خصوصی و تفکیک از عمومی- پ) افزایش کیفیت همسایگی و نظارت ساکنان بر حوزه عمومی مکان

۲-۵-۳- داشتن احساس تعلق

هویت نمادین، زیبایی نمادین، دسترسی به خدمات، محیط‌های اجتماعی، عضویت در گروه‌های اجتماعی

۲-۵-۴- ایجاد حس عزت نفس

کنترل، زیبایی نمادین، شخصی سازی

۲-۵-۵- نیاز به خود شکوفایی

داشتن آزادی انتخاب، دسترسی به امکانات رشد، ارضای ظرفیتهای فردی

۲-۵-۶- نیاز زیبا شناختی و شناختی

دسترسی به فرصت رشد و زیبایی فرمال فرمی، میل به دانستن و تمایل به زیبایی برای زیبایی [۱۰].

۲-۶- باز نمای هویت بومی و خوانایی محیط

۲-۶-۱- هویت

قابلیت تمیز و تشخیص عنصری از عنصر دیگر بوده و بیانگر ویژگیهای هر فرد، پدیده یا مکان می‌باشد. نیاز به هویت از فطرت معناکاو بشر سرچشمه میگیرد که با احساس ارتباط با نظامی بزرگتر از خود او ارضاء میشود. معیارهای شناسایی هویت در شهر خوانایی و تشخیص، احساس تعلق و دل‌بستگی، خاطره انگیزی و تعاملات اجتماعی است [۱۰].

۲-۶-۲- خوانایی محیط

خوانایی جزئی از معنی است. خوانایی یعنی اینکه تا چه میزان ساکنین یک سکونتگاه قادر به برقراری ارتباط صحیح با یکدیگر از طریق عناصر کالبدی نمادی هستند... محیط شهر یک وسیله ارتباطی است که هم نمادهای صریح و نمادهای ضمنی را در بردارد نظیر: پرچمها، چمنها، تقاطعها، تابلوها، میدان، پنجره‌های مصور، ستونها، دروازه‌ها، لبه‌ها و حریم‌ها. این علائم ما را از مالکیت، موقعیت، وابستگی به گروه‌ها، عملکردهای پنهانی، کالاها و خدمات، رفتار درست آگاه میسازد این جزئی از معنی است که خوانایی نامیده می‌شود. اکثر این علائم برای کسی که نسبت به فرهنگی بیگانه است غیر قابل درک می‌باشد.

۲-۷- تعلق در خوابگاه

دانشجویان با ترک خانه و خانواده و ورود به خوابگاه با احساساتی همچون غربت، تنهایی، اضطراب و افسردگی مواجه می‌شوند و حس دل‌بستگی به مکان جدید در آنها دیده نمی‌شود. با افزایش و تقویت تعاملات اجتماعی دانشجویان در خوابگاه می‌توان حس تعلق را در دانشجویان افزایش داد، در مدتی که دانشجویان در خوابگاه ساکن هستند، تعاملاتی که بین افراد شکل می‌گیرد و رابطه‌ای که به فضا معنا می‌بخشد در ایجاد حس تعلق به خوابگاه مؤثرند. داشتن امنیت و رضایت، حس تملک، داشتن خلوت و حریم خصوصی، محوطه سبز نیز در محیط خوابگاه به دانشجویان احساس تعلق خاطر می‌دهد [۹]. از دیگر موارد مؤثر بر حس تعلق اهمیت به فضاهای ارتباطی، نحوه مجاورت‌ها، رعایت سلسله مراتب در تعیین مجاورت‌ها و همجاری‌ها است و در طراحی خوابگاه در جهت افزایش حس تعلق دانشجویان مؤثر است.

۳- معماری بیوفیلیک

طراحی بیوفیلیک به عنوان یکی از گرایش‌های معماری پایدار، با تأکید بر بازگشتن به ریشه‌های سیر تکامل انسان سعی دارد ارتباط بنا را با بستر طبیعی آن تقویت نماید. واژه بیوفیلیا از دو جزء Bio و Philia تشکیل شده است، واژه Bio پیشوندی است که در ابتدای اسم‌ها، صفت‌ها و قیدهایی استفاده میشود که به چیزهای زنده یا زندگی انسان‌ها مربوط می‌شود. Philia جذابیت و احساس مثبتی است که مردم نسبت به عادت‌ها، فعالیت‌ها و تمام چیزهایی که در طبیعت اطراف ماست دارند. در نتیجه Biophilia همان احساس مثبت انسان‌ها نسبت به موجودات زنده می‌باشد. اگرچه در روند مدرنیته شدن انسان، این میل ذاتی در وضعیتی بحرانی قرار گرفته



6 (2) , 2021

دوره ۶، شماره ۲

تابستان ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهشی

مهندسی معماری

است، در نتیجه سلامت روحی و جسمی نوع بشر آسیب دیده است [۳].

در طراحی بیوفیلیک تلاش بر این است که رابطه ای دو طرفه میان طبیعت و انسان مدرن شکل بگیرد [۳]. در یک نگاه، تشخیص نیاز فطری انسان برای برقراری ارتباط با طبیعت به همراه پایداری و استراتژی‌های جهانی طراحی برای خلق محیط‌هایی جهت افزایش کیفیت زندگی است. طراحی بیوفیلیک تأثیراتی چون افزایش سلامت بدن، بالا بردن قدرت حل مشکلات، کاهش استرس و نگرانی، افزایش خوشنودی، خلاقیت، بهبود توانایی‌های جمعی و کار گروهی، بالا بردن سطح تمرکز، بهبود روابط اجتماعی و کاهش خشونت می‌شود [۳].

با توجه به اهمیت و اثر مثبت حضور در فضای سبز بر روان انسان‌ها، بخصوص دانشجویان، جهت استفاده از فضای سبز در طراحی خوابگاه می‌توان از اصول و الگوهای معماری بیوفیلیک استفاده کرد. استفاده از الگوهای معماری بیوفیلیک از جمله تجربه‌ی مستقیم حضور در طبیعت (نور، هوا، آب، گیاهان، آتش) تجربه‌ی حضور غیر مستقیم طبیعت (تصاویر طبیعت، مصالح طبیعی، رنگ‌های طبیعی، نور و هوای طبیعی شبیه سازی شده، فرم‌ها و شکل‌های منطبق بر طبیعت، فراخواندن طبیعت، بایومیمیکری) در طراحی خوابگاه می‌تواند پاسخگوی بسیاری از مشکلات خوابگاه باشد، کیفیت زندگی دانشجویان را افزایش داد و موجب افزایش آرامش و حس تعلق مکان دانشجویان در خوابگاه شد.

جدول ۱ الگوهای طراحی بیوفیلیک و واکنش‌های زیستی طبق نظریه برانینگ و همکاران (منبع: برانینگ و همکاران، نقل شده از قلعه گلاب و نوروز برازجانی، ۱۳۹۵)

۱۴ الگو	کاهش استرس	رفتار آگاهانه	احساسات و حالت‌ها
ارتباط بصری با طبیعت	کاهش فشار خون و ضربان قلب	بهبود تعادل روانی / تمرکز	نگرش مثبت همراه با رضایتمندی
ارتباط غیربصری با طبیعت	کاهش فشار خون	تأثیر مثبت بر عملکرد شناختی	بهبود احساس سلامت روان و آرامش
محرک حسی غیرریتمیک	تأثیر مثبت بر فشار خون، ضربان قلب و سیستم عصبی	اقدامات رفتاری مشاهده شده و اندازه گیری شده از کشف و شهود	
تغییرپذیری جریان هوا و گرما	تأثیر مثبت بر راحتی، سلامت و کارایی	تأثیر مثبت بر تمرکز	اصلاح و بهبود فشارهای جسمی و ناشی از فضای اطراف
حضور آب	کاهش استرس، افزایش حس آرامش، کاهش ضربان قلب	بهبود و اصلاح کارایی حافظه	ارتقای حس مشاهده گری و واکنشی حسی مثبت
نور داینامیک و ساطع شده	تأثیر مثبت بر کارکرد شبانه روزی و بهبود بینایی		
ارتباط با سیستم‌های طبیعی		واکنش مثبت در سلامتی	
الگوها و اشکال زیستی		دید بهتر	
ارتباط مادی با طبیعت		کاهش فشار خون	راحتی بیشتر
نظم و پیچیدگی	تأثیر مثبت بر ادراک و واکنش‌های استرسی و روانی	دید بهتر	
چشم انداز	کاهش استرس	کاهش خستگی و ناراحتی	راحتی بیشتر و احساس امنیت
مکان امن		افزایش تمرکز، دقت و حس امنیت	
رازآلودگی		میل به غلبه بر ناشناختگی	
ریسک / خطر		واکنش لذت بخش	

طبیعت در فضا

طبیعت مشابه

طبیعت فضایی

۳-۱- معماری بیوفیلیک و حس تعلق

معماری بیوفیلیک سعی در تکامل روابط انسان - طبیعت به منظور ایجاد آرامش، آسایش و حس تعلق در انسان دارد [۱۱]. طراحی بیوفیلیک باعث تقویت وابستگی‌های عاطفی ما به مکان‌ها می‌شود. این رویکرد طراحی دل‌بستگی احساسی به مکان‌ها را در انسان ایجاد می‌کند و سبب شکل‌گیری مفهوم حس تعلق می‌گردد [۶]. مرزبندی و توجه به قلمروها نیز از اصول طراحی بیوفیلیک حس وحدت و تعلق به مکان را در افراد افزایش می‌دهد.

۳-۲- معماری بیوفیلیک و حس تعلق در خوابگاه

در طراحی خوابگاه با استفاده از رویکردهای معماری بیوفیلیک می‌توان احساس تعلق، آرامش، سلامت و غنای روحی دانشجویان را در خوابگاه افزایش داد. رویکردهای معماری بیوفیلیک دارای سه

دسته احساس و تجربه نسبت به طبیعت است که شامل تجربه‌ی حضور مستقیم طبیعت، تجربه حضور غیر مستقیم طبیعت و تجربه‌ی روانی فضا و مکان است. تجربه‌ی حضور مستقیم طبیعت در فضاهای معماری خوابگاه دانشجویی می‌تواند در تراس‌های خوابگاه که وجود آن‌ها از الزامات طراحی خوابگاه (اداره کل دانشجویی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۱۳۹۴) است، نمود یافته و از تراس‌های سبز در طراحی بهره برد. چراکه حضور طبیعت نقشی مثبت در کسب حس تعلق به مکان به واسطه قابلیت فعالسازی ادراکات حسی، فعالیت‌های ذهنی معنایی انسان دارد [۱۲] در مطالعات نظریه‌ی نوروزیان ملکی (۱۳۹۸) نیز از دید دانشجویان ارتباط با طبیعت و عناصر طبیعی از بیشترین درجه اهمیت برخوردار بوده است [۱۳].

توجه و طراحی برجسته فضاهای ارتباطی که جزئی از فضاهای فرعی هستند از راهکارهای مورد استفاده در رویکرد احساس و تجربه‌ی

روانی فضا و مکان در بیوفیلیک است و به تجربه و احساس نسبت به ویژگی های خاصی که یک فضا می تواند القا کند، برمی گردد و باعث بهبود سلامت جسمی و روحی فرد می شود [۳]. فضاهایی همچون راهروها، آستانه های ورودی، هشتی ها، ایوان ها، و غیره از نمونه فضاهای ارتباطی هستند که طراحی این فضاها به عنوان مفصل سبز در افزایش حس تعلق مؤثر است. طراحی فضاهای ارتباطی به عنوان مفصل سبز به طوری است که یک فضای انتقالی، انتقال دهنده از وضعیت حرکت به وضعیت سکون است و هم یک فضای مسیراست که ارتباط دهنده ی عرصه های مختلف مجتمع خوابگاهی است و هم به عنوان فضای مکان، هویتی مستقل و حس مکانی متمایز دارد که در ضمن رعایت حریم و قلمرو، یکنواختی فضا از بین می رود و موجب دل بستگی مکانی و افزایش تعاملات اجتماعی، احساس تعلق و بهبود سلامت روان دانشجویان می شود [۸].

استفاده از فرم های بومی و ارگانیک در طراحی ساختمان ها و حفظ و پرورش گیاهان بومی در اطراف ساختمان ها از دیگر راهکارهای معماری بیوفیلیک است که با توجه به بعد روحانی انسان که نیاز به شناختن و زیبایی است، سبب افزایش حس تعلق می شود [۱۴]. در طراحی خوابگاه نیز می توان در طراحی نما و دیگر فضاهای خوابگاه از آن بهره برد. همچنین با استفاده از دیگر راهکارهای افزایش حس تعلق در معماری بیوفیلیک همچون فراهم کردن مشارکت ساکنان در راستای زیباسازی و مدیریت فضاها، استفاده از المان های هویت مند مرتبط با بستر به عنوان نشانه، ایجاد فضای جمعی در راستای ایجاد خاطره جمعی و مشارکت میان ساکنان و استفاده از ترکیب رنگ مناسب در کنار فضای سبز و زیباسازی محیط می توان احساس تعلق و آرامش را در دانشجویان ساکن در خوابگاه افزایش داد.

۴- نتیجه گیری

با توجه به مشکلات دانشجویان در خوابگاه و کاهش آرامش و حس تعلق آن ها در خوابگاه، استفاده از معماری بیوفیلیک در طراحی خوابگاه دانشجویی راهگشا است. معماری بیوفیلیک موجب تکامل روابط انسان - طبیعت می شود و در ایجاد آرامش، آسایش و حس تعلق در دانشجویان مؤثر است. طراحی بیوفیلیک باعث تقویت وابستگی های عاطفی دانشجویان به خوابگاه می شود. این رویکرد طراحی دل بستگی احساسی دانشجویان به خوابگاه را ایجاد می کند و سبب شکل گیری مفهوم حس تعلق دانشجویان می گردد.

۵- منابع

- [۱] بهزاد بهبهانی، آرزو، علی آبادی، محمد، سامانی، سیامک، پورنادری، حسین، (۱۳۹۰)، طراحی خوابگاه های جدید براساس ترجیحات دانشجویان در ابعاد معماری و روانشناسی محیطی، روانشناسی معاصر، دوره ششم، شماره ۱ (پیاپی ۱)، ۵۶-۶۸.
- [۲] سعیدی، علی اصغر، اسماعیل زاده، خالد، (۱۳۸۹)، بررسی مسائل و مشکلات خوابگاه های دانشجویان دختر دانشگاه های دولتی در شهر تهران، فصلنامه ی زن و بهداشت، دوره ۱، شماره ۱، ۴۳-۸۸.
- [۳] طیبی، مینا، گل افشان، سها، (۱۳۹۵)، راهکارهایی طراحانه برای پیاده سازی طراحی باوفیلیک در ساختمانهای محیطی، دومین کنفرانس بین المللی دستاورهای نوین پژوهشی در عمران، معماری و مدیریت شهری.
- [۴] پروین، ستار، (۱۳۹۵)، چالش های زندگی دانشجویی در خوابگاه های خودگردان در شهر تهران (با تأکید بر آسیب های اجتماعی)، بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۷، شماره ۲، ۳۳۸-۳۱۱.

- [۵] میرزنده دل، سیده آلاله، (۱۳۹۶)، سهیلی، جمال الدین، تأثیر فاکتورهای طراحی پایدار بر افزایش حس آرامش فضا در آسایشگاه های روانی، چهارمین کنفرانس ملی معماری و شهرسازی پایداری و تاب آوری از آرمان تا واقعیت، قزوین، ایران.
- [۶] سلمانزاده بزدی، علیرضا، متوسلیان، امیر محمد، (۱۳۹۷)، بررسی الگوهای طراحی بیوفیلیک در فضاهای درمانی بمنظور ارتقای ارتباط انسان با طبیعت، سومین کنفرانس بین المللی معماری، مهندسی عمران، کشاورزی و محیط زیست، بلغارستان.
- [۷] پوراسکندری، آیلین، شاکری، موسی، (۱۳۹۸)، شناخت مؤلفه های طراحی جهت کسب آرامش در مجتمع های مسکونی، سومین کنفرانس بین المللی و چهارمین کنفرانس ملی مهندسی عمران و معماری و طراحی شهری، ایران، دانشگاه هنر تبریز.
- [۸] زارعی لاکسار، وزیر، حمید، کلامی، مریم، (۱۳۹۶)، طراحی معماری خوابگاه دانشجویی دختران دانشگاه زنجان با رویکرد بهبود سلامت روانی کاربران، پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان، ایران، زنجان.
- [۹] انواری، زهره، (۱۳۹۷)، حس تعلق به خوابگاه؛ مطالعه موردی دختران دانشگاه های دولتی شهر تهران، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ایران، تهران.
- [۱۰] امانی سندبانی، سمیه، ترکاشوند، عباس، (۱۳۹۳)، طراحی مجتمع مسکونی در انزلی با هدف ارتقاء حس تعلق ساکنان، پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.
- [۱۱] امینی دهقانی، مینا، خدابخشیان، مقدی، (۱۳۹۸)، تبیین راهکارهای ارتباط با طبیعت در ساختمانهای مسکونی بر اساس طراحی بیوفیلیک (نمونه موردی: ساختمان برج باغ آبرویکول)، نهمین کنفرانس بین المللی توسعه پایدار و عمران شهری، اصفهان، ایران.
- [۱۲] داعی پور، زینب، (۱۳۹۳)، رابطه حضور طبیعت و افزایش حس تعلق در خانه های سنتی ایران، باغ نظر، ایران، تهران.
- [۱۳] نظریپور، محمدتقی، (۱۳۹۸)، رابطه بین سلامت روان دانشجویان با فضای کالبدی خوابگاه؛ «مورد پژوهی چهار بلوک خوابگاه دختران دانشگاه شهید بهشتی»، نشریه هنرهای زیبا، دوره ۴، شماره ۳، ۸۷-۹۶.
- [۱۴] صدرالغروی، تیناسادات، نخعی، جلال، (۱۳۹۷)، نظریه معماری بیوفیلیک با رویکرد روانشناسی محیطی، کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در عمران، معماری و شهرسازی، ایران، تهران.